MILITAARAJALOO PÄRAND TURISM

Viktoriin
Eesti militaarajaloo pärandist

Pane Pane oma teadmised proovile sõjajaloo teemadel! Military Heritage projekti viktoriin käsitleb Eesti ja Läti sõjaajalugu alates I maailmasõja algusest 1914 a., vabadussõjast, iseseisvumisest 1918a. ja nõukogude okupatsioonist ja vastupanu-liikumisest kuni taasisesesivumiseni 1991 a.

Viktoriin valmis Eesti-Läti ühisprojekti "Militaarajaloo pärand" raames. https://militaryheritagetourism.info

Projekti eesmärgiks oli arendada ja tutvustada Eesti ja Läti militaarpärandit kui ühist piiriülest turismitoodet, mis integreerib uusi ja olemasolevaid üksikuid militaarajaloo suunitlusega turismiobjekte, muuseume/teemaparke Eestis ja Lätis, arendades samas maaturismi laiemalt.

Viktoriini sisu eest vastutab ainuisikuliselt Peipsi Koostöö Keskus ning selles kajastatu ei peegelda mingil juhul Programmi, programmis osalevate riikide ega Euroopa Liidu seisukohti.

Interreg Estonia-Latvia
European Regional Development Fund
EUROPEAN UNION
Peipsi Koostöö Keskus
KÜSK Kodanikuühiskonna Sihtkapital

KÜSIMUSED

1

Eesti Vabadussõja käigus toimus episood, mille peakangelasele Peeter Rongale määrati II liigi 3. järgu Vabadusrist. Mille erilise poolest kirjutas Peeter Ronk end Eesti Vabadussõja ajalukku?

1. Tänu oma oskustele sai Peeter Rongast iseseisva Eesti esimene sideminister.
2. Lõuna-Eesti kaitselahingutes Võru all sundis ta alistuma terve roodu punaväelasi.
3. Peeter Ronk oli hoopis naine.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

2

Tartus, praegusel Riia 15b aadressil, asub suuremat sorti elumaja, mida rahvasuus kutsuti omal ajal „halliks majaks". Mille poolest on see maja eelkõige tuntud?

1. Aastatel 1940-1954 tegutses seal nõukogude julgeoleku eeluurimisvangla.
2. Saksa okupatsiooni ajal, 1941-1944, oli seal pood, kust sai vaid halli värvi.
3. Maja piirkonnale langes tihti paks udu, mis varjas hoonet lennurünnakute eest.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

3

Kes oli Tartus Raadil paikneva raskepommitajate lennuväediviisi ülem aastatel 1987-1990, hilisem Itškeeria Tšetšeeni Vabariigi esimene president?

1 Manivald Aaman.

2 Džohhar Dudajev

3 Valeri Janin

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

4

Millise koondnime järgi tuntakse Teise maailmasõja kaitselahingutes kuulsust kogunud Tornimäge, Põrguaugumäge (e Grenaderimäge) ja Pargimäge (e Lastekodumäge).

1 Sinimäed

2 Virumäed

3 Sillamäed

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

5

Sõdadevahelise Eesti Vabariigi kõige kallima relvahanke käigus ostetud kahele relvasüsteemile anti muistsed Eesti meeste nimed. Mis relvadega oli tegu ja mis nimesid need kandsid?

1. Raskepommituslennukid Aatso ja Ahto
2. Soomusrongid Taara ja Uku
3. Allveelaevad Kalev ja Lembit

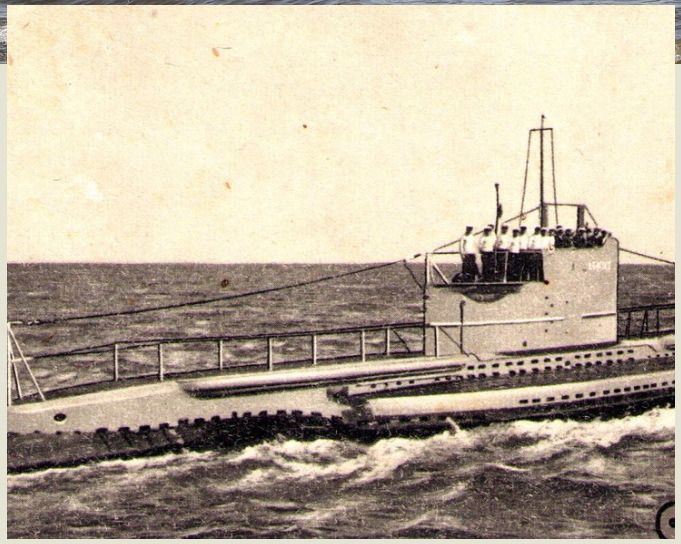

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

6

Saksa keisririigi suurim ja edukaim dessant I Maailmasõjas kandis nime „Operatsioon Albion". Mis oli selle operatsiooni eesmärk ja tulemus?

1. Riia linna hõivamine
2. Lääne-Eesti saarte hõivamine
3. Kroonlinna vallutamine

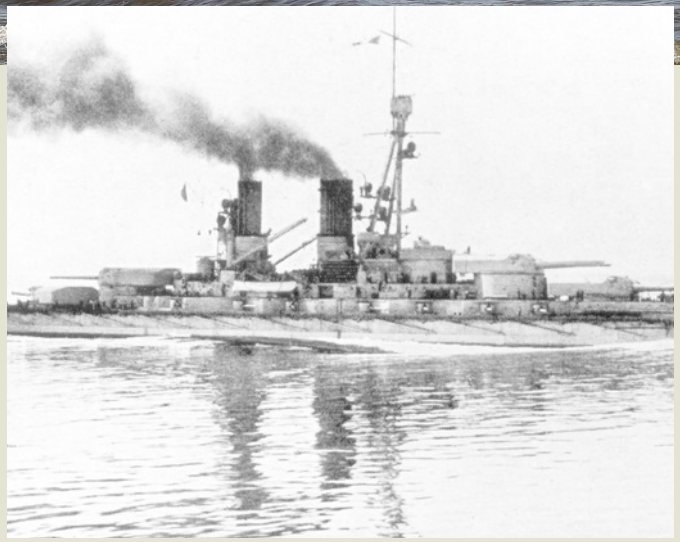

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

7

1944. aasta 6. märtsil heitsid 200 Nõukogude pommitajat ühele linnale ligi 3600 süüte- ja lõhkepommi. Hommikuks oli linnast järel vaid suitsev varemete hunnik. Mis linnaga on tegu?

1 Narva

2 Tallinn

3 Tartu

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

8

Eesti kuulus kunagise Nõukogude Liidu loode sõjateatri piirkonda, mis oli tugevalt kaitstud. Eesti territooriumil paiknes ka 14. õhukaitsediviis. Milles peitus selle diviisi unikaalsus?

1 Selle koosseisu kuulusid eranditult taktikalised tuumarelvad

2 Paiknes ainult ja ainsana ühe tollase liiduvabariigi territooriumil

3 Diviisiülemateks sattusid järjestikku Eesti päritolu kindralid

Endise vene 14. ohukaitsediviisi kasarmud pärast sõjaväe lahkumist
Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

9

Mis ühendab II Maailmasõja perioodist Eestist pärist sõjamehi Alfons Rebast, Harald Riipalu, Paul Maitlat ja Harald Nugiseksi?

1. Nad kõik langesid esimesel sõjasuvel
2. Kõik kolm võitlesid lahingus üksteise vastu erinevate armeede mundrites
3. Neil õnnestus Saksa väesüsteemis välja teenida Raudristi Rüütlirist

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

10

Millist leidlikku psühholoogilist mõjutusmeetodit kasutas Eesti pool Vene delegatsiooni suhtes Tartu rahu läbirääkimiste ajal?

1. Vene delegatsiooniliikmete öörahu häiriti pidevalt tummade telefonikõnedega
2. Tartu kooliõpilaste pataljon marssis nii, et jättis mulje, et Eestil on palju sõdureid
3. Vene delegatsiooni liikmeid töödeldi Tartu saunades eriti käreda leiliga

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

11

Ühel kuulsal Eesti sportlasel oli suuri teeneid ka Vabadussõjas, kus ta teenis nii soomusrongil kui ka hiljem koos oma venda-de Feliksi ja Voldemariga soo-musautol „Wahur". Kes oli see mees?

1. Alfred Schmidt
2. Alfred Neuland
3. Karl Kõiv

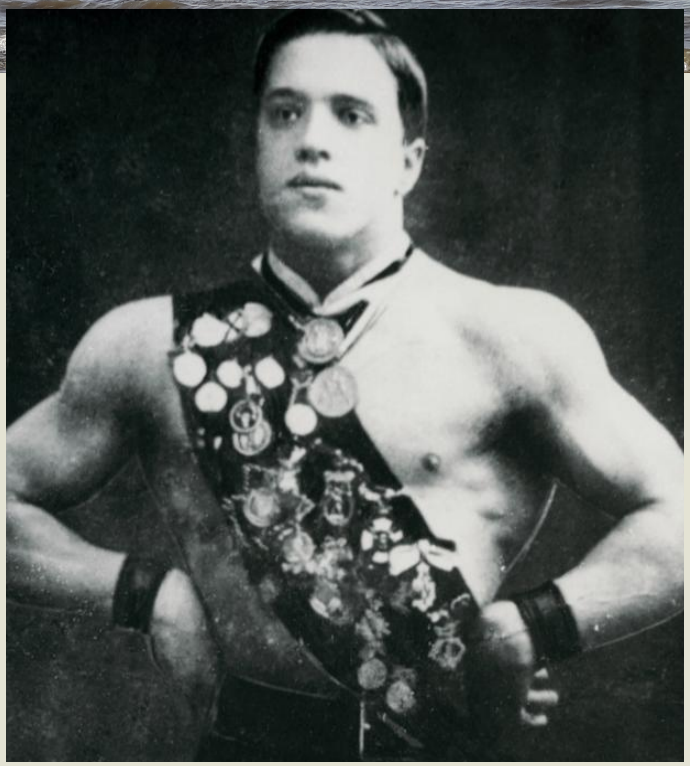

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

12

Eestlased kaotasid Vabadussõja lahingutes u 2500 sõdurit. Kui suured oli aga eestlaste kaotu-sed Esimeses maailmasõjas?

1. Ei olnud kaotusi, kuna Eesti aladelt ei mobilisee-ritud mehi rindele
2. 500 meest
3. Umbes 10 000 sõdurit

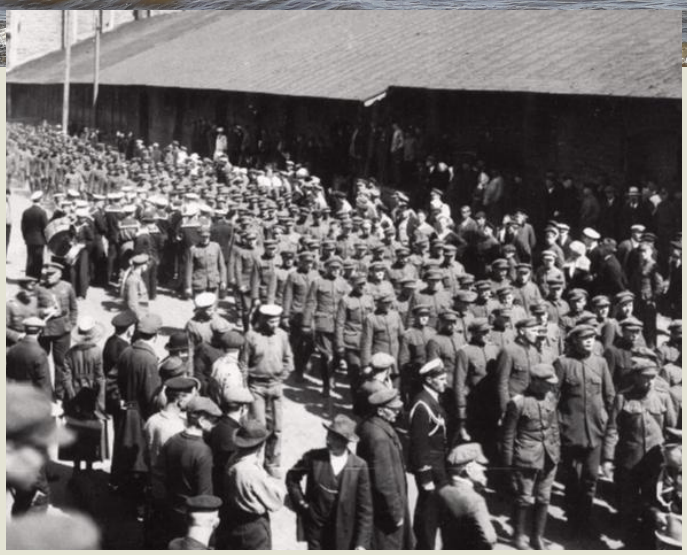

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

13

Eesti Vabadussõjas toimunud lahingutegevust, mis kestis 19.-23. juunini 1919. a kutsutakse üldnimega Võnnu lahinguks. Mis on aga selle koha lätikeelne nimi?

1. Valmiera
2. Cēsis
3. Limbaži

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

14

Kus Läti piirkonnas peeti 8. Eesti Laskurkorpuse poolt Saksa vägedega maha kõige ägedamad lahingud Teises maailmasõjas?

1. Latgales
2. Zemgales
3. Kuramaal

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

VASTUSED

1	3
2	1
3	2
4	1
5	3
6	2
7	1
8	2
9	3
10	2
11	2
12	3
13	2
14	3

SELGITAVAD TEKSTID

1

Peeter Ronk

Peeter Ronk, õige nimega Anna-Marie Vares, oli üks paarikümnest kuni poolesajast eesti naisest, kes Vabadussõjas konkreetselt lahingutegevusest osa võtsid. Kuna naisi tollal üldiselt sõjaväeteenistusse ning veel eriti lahingüksustesse ei võetud, siis pidid nad tihti end kirja panema hoopis meesterahvastena. Anna-Marie oli Salme Bergmani kõrval üks kahest naisest, kes said Vabadusristi.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

2

"Hall maja"

Omal ajal oli Nõukogude julgeoleku käsutuses kogu maja. Keldrist olid välja ehitatud kongid, ülemistel korrustel asusid ülekuulamistoad, ruumid ametnikele ning arhiivile. „Hall maja” oli tšekistide Lõuna-Eesti staabiks, kus organiseeriti muuhulgas ka 1941. ja 1949. a küüditamisi. Võõrvõimu repressiivorgan tegutses siinsel aadressil kuni 1954. a, mil juba KGB nime all koliti ümber naabertänavale (Vanemuise 19), kunagisse Eesti Kirjanduse Seltsi majja. Endine maja anti üle Tartu rajooni Täitevkomiteele ning vanglana teeninud keldrist sai arhiivimaterjalide hoidla.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

3

Džohhar Dudajev

Džohhar Dudajev oli aastatel 1987-1990 Tartus Raadil paikneva raskepommitajate lennuväediviisi ülem. Diviisi ülemaks oli legendaarne tšetšeenist kindral Džohhar Dudajev. Tema tihe lävimine Eesti ärkamisaegse ühiskondliku eliidi ning kultuuritegelastega, toetus Eesti iseseisvumispüüetele ning võimalike konfliktikollete maandamine sõjaväebaasi, kus üksvahe hoiti ka tuumarelva, ning linna vahel tegid temast populaarse tegelase. Esimese Tšetšeenia sõja lõpus hukkus Dudajev Vene sõjaväeluure korraldatud raketirünnakus 1996. a. Itškeeria Tšetšeeni Vabariik oli sõltumatu riik Põhja-Kaukaasias, 1994-2000.

4

Sinimäed: Torni mägi, Põrguaugu mägi ja Pargimägi

Sinimägede kaitselahingud toimusid 26.07-05.08.1944, kui püüti takistada Nõukogude armee suurpealtungi. Neid võitlusi peetakse kõige ohvriterohkemateks lahinguteks Eesti pinnal. Eestlastest rindevõitlejate suure arvu tõttu Sinimägedes lahingutes on nendest saanud omamoodi Eesti kangelasliku kaitsmise sümbol.
24.07-07.08.1944 kaotas Punaarmee surnute ning teadmata kadunutena Narva rindel 10-20 000 võitlejat, lisaks haavatuid kuni 30 000.

5

Allveelaevad Kalev ja Lembit

Iseseisva Eesti Vabariigi suurim relvahange oli allveelaevade eritellimus Inglismaalt (360 000 Inglise naela), millele pandi alus 1934. aastal ehituslepingu sõlmimisega. Tehniliselt, hinnalt ja maksutingimustelt sobivaimaks osutus Suurbritannia firma Vickers-Armstrongs'i projekt. Allveelaevade pidulik vettelaskmine toimus 7. juulil 1936. aastal Barrow-in-Furnessis. Sealsel tehasehoonel lehvisid Eesti lipud. Allveelaevad alustasid koduteed Eesti suunas 1937. aastal – Kalev 25. mail ja Lembitu 2. juulil. Laevad jõudsid kohale vastavalt 1. juunil ja 9. juulil.

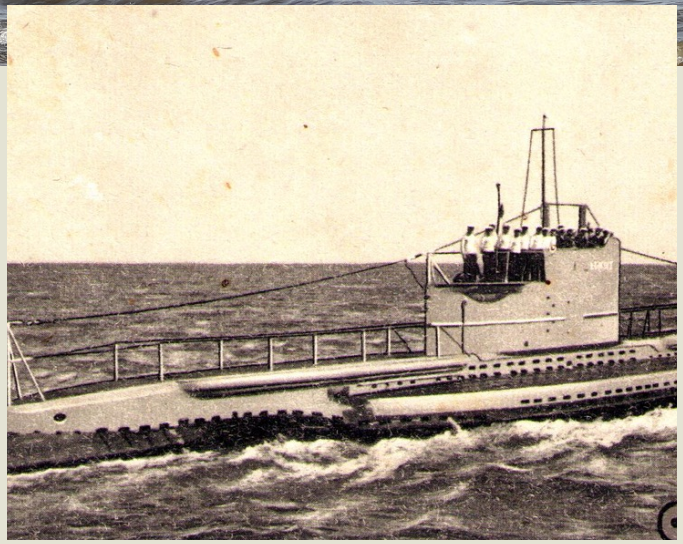

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

6

„Operatsioon Albion"

„Operatsioon Albion" ehk Lääne-Eesti saarte hõivamine. Sakslaste dessant toimus 12.-20.10.1917. Saksa laevastiku koosseisus oli 10 lahingulaeva, 9 ristlejat, 58 hävitajat ja 6 allveelaeva. Seda saatsid veel 80 miinitraalerit ja ligi 100 abilaeva. See oli Saksa suurim dessantoperatsioon I maailmasõjas. Operatsiooni Albion kestis vähem kui 10 päeva. Selle käigus hõivati Saaremaa, Muhu ja Hiiumaa. Tegu oli ühe esimese modernse, logistiliselt ja taktikaliselt hästi läbi viidud ühisoperatsiooniga maailmas, kasutavad paljude riikide sõjaväed seda oma õppeprogrammis.

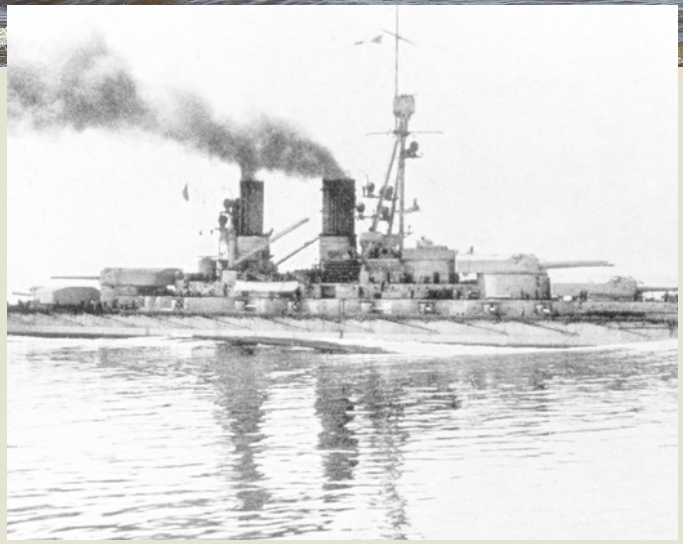

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

7

1944. aasta Narva pommitamine

Ajalooline Narva koos paljude kultuurilooliste ehitistega lakkas peale rünnakut olemast. 6. märtsil 1944. aastal alanud pommitamisel ei olnud enam sõjalist tähtsust, sest Saksa sõjavägi oli selleks ajaks linnast lahkunud. Rünnaku ohvriks langesid valdavalt tsiviilisikud. Pommitamise tagajärjel hävis Narva ajalooline 17. sajandi teisest poolest pärinev vanalinn. Linnas olnud 3550 kivihoonest oli hiljem võimalik vaid 198 elamiskõlbulikuks kohendada. Hävinud olid peaaegu kõik ajaloolised hooned: raekoda, börsihoone, kaalukoda, Peeter Suure muuseum ja paljud teised sajanditevanused hooned.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

8

14. õhukaitsediviis

14. õhukaitsediviis paiknes ainult ja ainsana ühe tollase liiduvabariigi territooriumil. 14. õhukaitsediviisi koosseisus olid seniiti ehk õhutõrjeraketivägi, raadiotehnikavägi, hävituslennuvägi ja tagala väeosad. Diviis oli varustatud moodsa tulejuhtimissüsteemiga ning relvastusega, mis võimaldas tabada õhus asuvaid sihtmärke piirialadel alates 50 meetri kõrguselt kuni stratosfäärikõrgusteni ning mitmesaja kilomeetri kaugusel Eesti piiridest. Kogu lahingutegevust võis juhtida Pääskülas asuvast juhtimiskeskusest.

Endise vene 14. ohukaitsediviisi kasarmud pärast sõjaväe lahkumist
Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

9

Raudristi Rüütlirist

Raudristi Rüütlirist (Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes) oli Saksamaa kõrgeim sõjaväeline autasu, mida annetati ülima lahingulise vapruse eest ka 43 välismaalasele. Relva-SS-is oli 438 Rüütliristi kandja seas 29 Euroopa vabatahtlikku, nende hulgas Alfons Rebane, Harald Nugiseks, Paul Maitla ja Harald Riipalu. Need mehed on kõige kõrgemini autasustatud Eesti sõjamehed II Maailmasõjas. Tammelehed Rüütliristi (Ritterkreuz des Eisernen Kreuzes mit Eichenlaub) juurde teenisid välja vaid kaks Relva-SS-is teeninud välismaalast: Alfons Rebane ja valloonide juht Leon Degrelle.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

10

Tartu kooliõpilaste pataljoni marss

Tartu rahu läbirääkimisi peeti 1919. a lõpus ja 1920. a alguses Tartus Aia (praegu Vanemuise) tn 35 majas. Kuna piiriläbirääkimistel ei jõutud hästi edasi ning pooled jäid oma nõudmiste juurde, siis ühel päeval pandi Tartu kooliõpilaste pataljon mööda linna ringi marssima, et käidi korduvalt läbi nii Aia tänavalt konverentsimaja juurest kui ka Veski tänavalt, kus oli Vene delegatsiooni peatuspaik. Korralduse selleks aktsiooniks andis 2. diviisi ülem kolonel Viktor Puskar.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

11

Alfred Neuland ja soomusauto „Wahur“.

Alfred Neuland teenis nii soomusrongil kui ka hiljem koos oma vendade Feliksi ja Voldemariga soomusautol „Wahur“.
1920. aastal sai Eesti oma esimese olümpiakuldmedali Antwerpeni suveolümpiamängudel. Kuldmedali võitis tõstmises Alfred Neuland. Ta osales ka 1924. aastal Pariisi suve+ olümpiamängudel, kus ta sai tõstmises hõbemedali, olles seega ka Eesti esimene kahekordne olümpiamedalivõitja. Sportimist alustas Neuland alles 1919. aastal, olles enne seda tulnud esmakordselt Eesti meistriks.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

12

Eestlaste kaotused Esimeses maailmasõjas oli 10 000 sõdurit

1914. aastal võeti Eestist sõjaväeteenistusse üle 17 600 reservisti, 3500 noorsõdurit ning ligi 14 500 maakaitseväelast. Seega võeti esimesel sõja-aastal Eestist teenistusse kokku üle 35 500 mehe ehk vähemalt 7% meeselanikkonna üldarvust. Kokku võeti Esimese maailmasõja ajal Eestist sõjaväeteenistusse ligikaudu 100 000 meest, kellest hukkus või jäi teadmata kadunuks üle 10 000.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

13

Võnnu, lätikeelse nimega Cēsis

Lahinguseeria käigus lõid Eesti väed Lätis asunud Saksa kindralmajor Rüdiger von der Goltzi sakslastest koosnevat väegruppi, kuhu kuulusid paljud baltisaksa aadli esindajaid Läti ja Eesti aladelt. Landeswehrile kaotusega lõppenud relvakonflikti tagajärjel tuli Lätis võimule Kārlis Ulmanise valitsus ja Eestile oli lõunapiiril kindlustatud sõbraliku Läti Vabariigi olemasolu. 23. juunit tähistatakse Eestis võidupühana aastast 1934.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

14

Kuramaa lahingud

Kuramaal peeti 8. Eesti Laskurkorpuse poolt Saksa vägedega maha kõige ägedamad lahingud Teises maailmasõjas.
8. Eesti Laskurkorpus koosnes 1941. aastal Eestis sunniviisiliselt mobiliseeritud ja Venemaale viidud eestlastest, Eestis formeeritud hävituspataljonide liikmeist, NSV Liidus enne Teist maailmasõda elanud eestlastest ja endistest Eesti sõjaväe ja Punaarmee ohvitseridest. 17. märtsist kuni 1945. aasta maini võitles Eesti Laskurkorpus Kuramaal väegrupp Nordi vastu.

Allikas: Rahvusarhiiv, https://www.ra.ee

www.ctc.ee